שלשה שאכלו פרק שביעי ברכות מח.

לאתויי קטן פורח. ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא [ט]דאמר רב נחמן [א]קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו אביי [י]ורבא הוו יתבי קמיה דרבה אמר להו רבה למי מברכין אמרי ליה לרחמנא ורחמנא היכא יתיב רבא אחוי לשמי טלא אביי נפק לברא אחוי כלפי שמיא אמר להו רבה תרוויכו רבנן הויתו היינו דאמרי אינשי [כ]בוצין בוצין מקטפיה ידיע: א"ר יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב [כא]תשעה אכלו דגן ואחד אכל ירק מצטרפין א"ר זירא בעאי מיניה מרב יהודה שמנה מהו שבעה מהו [כב]א"ל לא שנא ששה [כג]ודאי לא מיבעיא לי א"ל רבי ירמיה שפיר עבדת דלא איבעיא לך התם טעמא מאי משום דאיכא רובא הכא נמי איכא רובא ואיהו סבר [כד]רובא דמינכר בעינן. ינאי מלכא ומלכתא כריכו ריפתא בהרי הדדי ומדקטל להו לרבנן לא הוה ליה אינש לברוכי להו אמר לה לדביתהו מאן יהיב לן גברא [כה]דמברך לן אמרה ליה אשתבע לי דאי מייתינא לך גברא דלא מצערת ליה אשתבע לה אייתיתיה לשמעון בן שטח אחוה אותביה בין דידיה לדידה אמר ליה חזית כמה יקרא עבדינא לך אמר ליה לאו את קא מוקרת לי אלא אורייתא היא דמוקרא לי דכתיב [כו]סלסלה ותרוממך [כז]תכבדך כי תחבקנה אמר לה קא חזית דלא מקבל מרות יהבו ליה כסא לברוכי אמר היכי אבריך ברוך שאכל ינאי וחביריו משלו שתייה לההוא כסא יהבו ליה כסא אחרינא ובריך א"ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא [כח](א"ר יוחנן) שמעון בן שטח [כט]דעבד לגרמיה הוא דעבד דהכי אמר ר' חייא בר אבא אר"י לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן [ל] מיתיבי רשב"ג אומר עלה והסיב עמהם [לא]אפילו לא טבל עמהם אלא בציר ולא אכל עמהם אלא גרוגרת אחת מצטרף אצטרופי מצטרף אבל [לב]להוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן איתמר נמי אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא אפי' לא טבל

ולית הלכתא בכל הני שמעתתא אלא כי הא קטן היודע. משמע דקאי נמי אכרכי יומן ולא נהירא שהרי אין דרך הגמרא שסותר דברי המומרים והברייתא שהביא ראיה לדברי ר' יומן בלא שום טעם וי"ל דקאי אקטן פורח כלומר קטן פורח (ס) מזמנין עליו היינו דוקא היודע למי מברכין ומברוייהו בעינן ולפירושיו נ"ל דלא מייתי עובדא דאביי ורבא לענין אזמוני עליהו אלא לפרש מהו קטן היודע למי מברכין דמסתמא לא פורחים הוו דאם כן מהו רבותייהו אם יודעים למי מברכין ורבה נמי דעבד היינו להראות שיש בהם כיוה והם קטנים ולא מזמנין עליהו. ואומר ר"ת אף על פי דלית הלכתא ככל הני שמעתתא מיהו הלכה כריב"ל דאמר קטן ממש עושין אותו סניף לעשרה והכא דבעינן פורח ויודע היינו דוקא בשלשה ולית הלכתא ככל הני שמעתתא לא קאי אריב"ל ולא נמי שהרי מפסיק הגמרא בינתיים באומו מעשה [דר' אליעזר] לעולם ישכים אדם ומצא כוותיה אלא קאי אהני שמעתתא דנתר תניא כוותיה דישכים בגון תשעה ואחרון ושכח ושכים ותשעה נראין כעשרה ושכים מחדדים וקטן פורח אע"ג דתנא ברייתא הכי נאתוי פורח יעמידנה רב נחמן בתינו יודע למי מברכין והיינו נמי כריב"ל דאמר לעיל קטן אין מזמנין עליו פי' מוטל בערבים עד שידע למי מברכין אבל עושין אותו סניף לעשרה פי' לברכת המזון וה"ה לתפלה דנהא לא פליג רב נחמן דכי בעי יודע או פורח כדפי' ה"מ לזמון אבל אבל אבל לסניף מודה לריב"ל דסניף לעשרה וה"ה לתפלה דקטן מלטרף ודיקא נמי דפריך עלה ממעשה דר' אליעזר שהיה לתפלה לריב"ל דמייתי בבהמ"ז ומיהו תימה דבב"ר (פ' לא) קאמר עלה דריב"ל הדא הוא דתימא לברכת המזון אבל לתפלה לא והיה אומר ר"ת דאין הלכה כן לפי שחולק על הגמרא שלנו דודאי ריב"ל לענין תפלה נמי קאמר מדפריך מעובדא דר' אליעזר דמייתי בתפלה. ויש מלרפין קטן לתפלה רק שיהא חומש בידו ואומר ר"ת דמנהג שעות הוא דכי היכי דאמר אמו אדון גברא הוא ה"נ אמו חומש גברא הוא ועוד הא דקאמר קטן מלטרף היינו אפי' בלא חומש ועוד דלא חזינן בשום דוכתא דמהני אלא בעובדא דעבור השנה כשעולין בעליה בפרקי דרבי אליעזר (פ"מ) דקאמר בשלשה מעברין את השנה ר' אליעזר אומר בעשרה ואם נתמעטו מביאין ספר תורה ועושין עגולה וכו' ואין מזכיר שם שיהא הקטן אומר הם"ת והתם נמי אשמעינה בר מרבי חביבי ולא מזמנין עליהו עד שהגאתי שתי שערות ומשם משמע דלהלטרף לזמון לא עבדינן עובדא עד שיגיע שתי שערות הא לתפלה עבדי ומתוך ירושלמי זה פי' ר"י דאין עושין קטן סניף לעשרה לא לתפלה ולא לברכת המזון וגם היה אומר ר"י שגם רבינו תם עצמו לא היה עוכב לעשות קטן סניף לעשרה ולא עשה מעשה והלכך אפי' חומש בידו לא מהני כדפירשנו כיון דלא אתהני קטן לגבו גם חומש בידו לא אתהני ומיהו [ט]קטן פורח ויודע למי מברכין משמע שמברכין עליו גם בשלשה בברייתא וליכא מאן דפליג וזה לשון רבינו שפוסק מסקנת דמלתא אין עושין קטן סניף לעשרה לזמון ולתפלה ולשלשה עד שיגיע שתי שערות כעובדא דר' יוסי ברבי חלפתא בירושלמי והא דאמרינן בירושלמי קטן וס"ת עושין אותו סניף אומר ר"י דגרס התם קטן לס"ת כלומר סניף לקריאת התורה קאמר ולוקא התם כדאיתא במגילה (פ"ג דף נג.) דקטן עולה למנין שבעה דקאמר הכל עולין למנין שבעה אפי' קטן אפי' אשה אי לא הוה משום כבוד צבור אבל לשאר דברים לא אפי' אם אשכחן בשום דוכתא דקטן [וחומש מלטרף] אפי' לתפלה היינו דוקא העשוי בגליון אבל חומשין שלנו לא ולפי' ר"ת חומש אינו מועיל כלל כיד קטן אבל קטן לחוד הוי סניף אבל מרי לא כדקאמר גבי עובדא דר' אליעזר ור"ת פי' דהיא בירושלמי דרבי יוסי בר' חלפתא דוקא בשלשה מיירי: **אביי** ורבא הוו יתבי וכו'. ואם תאמר היכי דמי אי הוו קטנים עובדא אלא לגמומיהו אלא דלא נראה לי לומר דהאי לאו לחומוי עליהו קא מנסי להו כי היו קטנים עובדא אלא לגמומיהו קא עביד שהיה בהם כיוה: **תשעה** שאכלו דגן ואחד ירק מצטרפין. והכי הלכתא שאחד שאכל ירק או שהה כוס יין מלטרף ואפילו נברך שאכלו יכולין לומר שהרי שהיה כבלל אכילה ויש שרוצים לומר דהיינו דוקא לזמון עשרה אבל בשלשה לא מצטרפי דהרי לעיל נמי מחמרינן טפי בזירוף שלשה מעשרה ומיהו בירושלמי תני שנים שאכלו פת ואחד ירק מזמנין וכן פסק ר"י בתוספתא והשר מקולי מפרש דאין הלכה כאותה ברייתא דירושלמי אלא שהרי מסיק עלה התם מתני' כרבן שמעון בן גמליאל כלומר ורבנן פליגי דלא מצטרפי ואין הלכה כיחיד ועוד דא"כ קשה דרבי יוחנן אדר' יוחנן דהכא א"ר יוחנן לעולם אינו מוליא עד שיאכל כזית דגן הא מצטרף שפיר אפי' לא טעם אלא שהיה כעובדא דר"ש בן שטח ובירושלמי קא"ר יוחנן לעולם אין מזמנין עד שיאכל כזית ומשמע אפי' [יא]מצטרף אלא ש"מ כאן לעשרה ובירושלמי מיירי בזמון שלשה ולהשלים לעשרה אפי' אינה שנים ושלשה ששתו מצטרפין ושהיה בכלל אכילה ולא קפדינן אלא אדוכא דמינכר: **עד** שיאכל כזית דגן. משמע שאם אכל כזית דגן שיכול להוליא אף אחרים שאכלו על השובע ומיתה והרי כזית אינו מייב אלא מדרבנן והיכי אמי דרבנן ופטר דאורייתא דהא אמרינן בפרק מי שמתו (ד' כ:) תבא מארה למי שאשתו ובניו מברכים לו ולא מצי לאוקומי [הא] דשרו לקטן שיכול להוליא אבל אלא בדאכל אבל כזית אמי דאמי קטן דרבנן שהגיע לחינוך ופטר אבל שאינו מייב אלא מדרבנן הא אם אכל אבל כדי שביעה אינו יכול לפטרו ופרש"י דמחויב דרבנן מחויב קרינן ביה אבל קטן

מסורת הש"ס

לאתויי קטן פורח. שאין מדקדקין בו אם בא לכלל שנים או לאו. ומה הן שנים י"ב שנים ויום אחד: **עגלה.** גג (ג): **מקניה.** מקן שלו מקטטותו: **בוצין.** לעצם. ולית דגרסי מקטפיה וקטפי הוא שרף המילון כלומר משעה שהוא מוצא ויוצא ממון השרף ניכר אם יהיה טוב: **ואיהו סבר.** רבי זירא שהיה קובל (ד) ומתמרמר על שלא שאל על הששה שבר דילמא ריבא דמנכר שפיר בעינן דליכול דגן ואי בעי מייתי ששה לא היה מתיר: **ינאי מלכא.** ממלכי בית חשמונאי היה והרג חכמי ישראל שבאו לפקלו מן הכהונה במסכת קידושין (דף סו.): **סלסלה ותרוממך.** פיסיה דקרא תכבדך כי תחבקנה: **היכי אבריך.** ולא נהיתי אומר נברך שאכל ינאי וחביריו משלו בתמיה: **שמעון בן שטח דעבד.** שבירך להוציאם ידי חובתם בשביל כוס אחד ששתה: **לגרמיה הוא דעבד.** אין אדם מודה לו: **עד שיאכל כזית דגן.** ומכי אכל כזית דגן מיהא מפיק אף על גב דכזית דגן שיעורא דרבנן הוא כדאמר בפרק מי שמתו (לעיל דף כ:) מיהו כיון דמיחייב מדרבנן מחייב בדבר קרינן ביה ומוציא רבים ידי חובתן. וא"ת בקטן שהגיע לחינוך הא לא אמר הכי [ה]הוא דאמר אבא מדרבנן דאמרי דעליה דאמרה הוא דרמי לחנוכיה. ובעל ה"ג פסק דוקא דאכלו אינו כזית אם לו כביצה דכזותיה אכל אכלו ושבעו לא מפיק ואי אפשר להעמידה דהא ינאי וחביריו אכלו ושבעו ואפקינהו שמעון בן שטח ואע"ג דלגרמיה הוא דעבד טעמא משום דלא אכל כזית דגן הא אכל כזית דגן הכי נמי: ונשכח

מסורת הגהות הב"ח

(ה) נמ' לא שנא ששה (ולקמ' מו"מ וכ"כ רש"י נוסח ורי"): (כ) שם מית דגן וכדתניא דשביב אומר עלה והיסב: (ג) רש"י ד"ה עלגלא גג הס"ד ואח"כ ד"ה בוצין דלעת מקניה וכו' מקטטותו ואית דגרסי: (ד) ד"ה ואיהו וכו' שהיה נוכח קובל. ר"ב נלקה שהיה נוכח נגמרת ששה ורי לא קמיעיא לי שהיה מיגר על שלא שאל אותו וכ"ה תוס' ד"ה ולית ולכו' כלומר קטן פורח דמזמנין: (ו) בא"ד אמר ר' יוסי כמה זמנין אכלית:

גליון הש"ס

גמ' אבי ורבא כו'. נכה"ג הגי' וכנה בר רב חנן: רש"י ד"ה עד שיאכל כו' ההוא אפי' מדרבנן כו'. וק"ל הא אמרי' שם דאם נשים בברכת המזון דרבנן אין יכולות להוציא לאחרים. וע"ש:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב כך. כמה דזמנין אכלית עם תחליפא אבא ור' אבינא בר סיסי חביבי.

מוסף רש"י

בוצין. קרא קטנה. כלומר כשהיא קטנה ניכרת אם נגדלת לגמרן (דפוריי). רובא דמינכר. רוב הנתלה לפיעים (ע"ז לז:). אמר לה. (מלכתא). קא חזית דלא מקבל מרות. דלא מקבלי מרותא, שאין מכירין רבנן שום עיבה שאדם עושה לפם (דפוריי ועי"ש). לגרמיה הוא דעבד. יפה הוא מדבר ואין אלמה כמותו (שבת לזה).

עין משפט נר מצוה

ג א מי' פ"ה מהלכות ברכות הלכה ז סמנ עשין מ עוש"פ מ"ה מי' קטן פפיף י:

נא ב ג ד ה מי' שם הל' מ סמנ שם עוש"פ מ"ה מי' קטן פפיף כ:

נב ו עוש"פ שם פפיף ד:

רבינו חננאל

דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו. כגון שנכנס לכולל שלש עשרה שנה ולא הביא שתי שערות. שהוא חשוב בקטן אע"פ שהוא גדול, אם יודע למי מברכין והוא בן י"ג שנה מזמנין עליו. פתות מכאן לא. דבעינן תרוויהו יודע למי מברכים ושיהא פורח תחלת גידול שערות. דוקא לזימון אבל בתפלה לא איירי. ושלש שאכלו ירק ושבעה דגן דהוו להו ריבא דמינכר מצטרפין לנברך לאלהינו ובלבד שיברך מי שיאכל דגן. (ודוקא לאצטרופי לבי עשרה אבל לבי תלתא אינו מצטרף עד שיאכל כזית דגן). שמעון בן ששח דעבד לגרמיה הוא דעבד. פירוש, כדרך להוציא עצמו ולא ליתאי וחבריו שהם היו צדוקין.

רב נסים גאון

ינאי מלכא כריך דיפתא ולא הוה ליה אינש דמברך ליה אמרה ליה רביתהו השתא דקטלת לכולהו רבנן מאן מברך לך. איתא פיפרשי ומיבריא בסס' קודשין בפ' האומר לחברו (דף סז) שנתגלגלה (ותעבו) (ודרעבו) ע"י אלעזר בן פערירה דע"י יהודה בן נדידיה דהנהו כל חכמי ישראל והיה העולם משתומם עד שבא שמעון בן ששח והחזיר את התורה לישנה ובמס' סוטה בפ' עגלה ערופה (ד' מח) אמרי' כד קטל ינאי מלכא לרבנן אשמעינה אחתי' לשמעון בן ששח ואיתא נמי בפ' כל ישראל יש להם חלק (דף קז) ובחלמוד א"י דהאי פירקא אמרי' ש' נזירים עלו בימי שמעון בן ששח ק"נ מהן מצאו להן פתח וק"נ לא מצאו להן פתח שלח שמעון בן ששח לגבי ינאי מלכא אמר ליה את הבא שלש מאות נזירין ואינון בעיין תשע מאה קורבנין הב לי פלגא מן דידך ואנא יהיב פלגא מן דידי שלח ליה ת"ל אזל לישנא בישא ואמר ליה דלא יהב ליה מן דיליה כלום שמע ינאי מלכא וכעס דחיל שמעון בן ששח וערק בחר יומין שלקין בני נשי דרבנין מן מלכותיה דפרס לגבי ינאי מלכא מדאכלין אמרין נהירין אנן דהוה הכא (חד גבר סב וכו') דעיקרה דמילתא בבראשית דר' הושעיא בפרשת וירא יעקב כי יש שכר במצרים דקשיא הא אדאית בגמ' דיהו כי אפשר שתכף זה המעשה הוה הכעס שנפל בלבו של ינאי המלך על ר' שמעון בן ששח אירע זה המעשה הנזכר וההו שנאמר בו נזרקה בו מיעות ויהרגו כל חכמי ישראל וכשראה שמעון בן ששח חשש שמא יתאנה עליו ויענישנו על אותו המעשה שהיה והלך ונתחבא עד שקבלה אחותו עליו אמתת שלום מן המלך ואחר כן יצא מהמחבא ונכנס אצלו והה ששלח לו מן הנידרין הב פלגא מדידך ואנא יהיב פלגא מדידי אמת היו דבריו כי כמו שעיין בנדריהם וחקרם יפה עד שנתברר לו שאינן קיימין והורה להן שפטורין הם מלהביא קרבן עליהם

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com